

О. О. Шапурова,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, менеджменту та банківської справи, економіко-гуманітарний факультет, ДВНЗ "Запорізький національний університет"

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНТАКТИЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА НЕВІДЧУТНИХ АКТИВІВ

E. Shapurova,

PhD Zaporizhzhya National University

MODERN TRENDS IN THE DEVELOPMENT INVISIBLE ECONOMY AND INTANGIBLE ASSETS

У статті розглянуто розвиток інтактильної економіки в сучасних умовах господарювання.

The main purpose of this article is to research the development of invisible economy in the present conditions.

*Ключові слова: технологічний уклад, бренд, інтелектуальний потенціал, інтактильна економіка.
Key words: technological structure, brand, intellectual potential, invisible economy.*

ВСТУП

Сучасні механізми господарювання в умовах ринкової економіки підтверджують незаперечну істину, що результативність будь-якої виробничо-господарської діяльності залежить передовсім від інтактильної та матеріальної складової підприємства.

У більшості випадків саме за рахунок інтактильної складової іде значний поштовх вперед, інноваційний розвиток, революційні зміни, розвиток робототехніки, нанотехнологій та автоматизація відповідних складових народного господарства.

Інтактильна економіка — це невидиме підґрунття економіки, яке дає можливість суб'єктам господарювання отримувати надприбутки, створювати свої конкурентні переваги, утворювати заділ на майбутнє.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є визначення сучасних тенденцій розвитку інтактильної економіки та невідчутних активів.

Для визначення сучасних тенденцій розвитку інтактильної економіки необхідне вирішення наступних завдань:

- розкриття інтактильної економіки як науки;
- розгляд розвитку невідчутних активів та їх впливу на динаміку економічних процесів;

РЕЗУЛЬТАТИ

Основні напрями концепції розвитку інтактильної економіки машинобудівних підприємств повинні бути наступні:

1. Подолання структурних диспропорцій машинобудівної галузі: розвиток п'ятого та шостого технологічних укладів, шляхом перепрофілювання існуючих підприємств або створення нових.

Структура машинобудівного комплексу є достатньо розгалуженою, однак має непостійний характер, через те що з часів незалежності України вона тричі змінювалась.

З погляду організаційної структури машинобудівний комплекс включає три великі структурно-технологічні блоки:

— металообробка й міжгалузеві виробництва. На цій стадії виготовляються первинні елементи майбутнього встаткування. Це — перший переділ машинобудівного виробництва;

— власне машинобудування — другий переділ машинобудівного комплексу, який передбачає з перших елементів, отриманих у процесі металообробки, збір вузлів устаткування, а потім саму машину;

— машинсервіс, що включає монтаж і переналадження устаткування, його технічне обслуговування й ремонт.

Основним вагомим бар'єром розвитку машинобудування є значна диспропорція у відповідності сучасного стану техніко-технологічного потенціалу тим вимогам, які пред'являє економічно-інноваційне суспільство галузі машинобудування. Така проблема вимагає формування дієвої стратегії трансформації сучасного машинобудування в потужний якісно новий конкурентоспроможний вітчизняний комплекс, спроможний до ефективного та результативного розвитку в умовах інтеграції, технологізації та глобалізації світу [8].

2. Придбання інтелектуальних праць провідних країн в галузі нанотехнологій, мікроелектроніки та ін.

Розглянуті приклади національних науково-технічних систем дозволяють виділити основні базові моделі інноваційного розвитку:

- розвиток фундаментальної науки;
- експансія високих технологій із розвинених держав або технологічна інтервенція.

Відповідно до першої моделі для забезпечення інноваційного прориву велике значення має розвиток матеріалознавства, теоретична фізика, математика, нанотехнології, біотехнології. Прикладом недостатності фундаментальних досліджень був провал у Японії у 80-х роках ХХ століття програми створення комп'ютерів п'ятого покоління, в результаті недостатності фундаментальних знань.

Друга модель передбачає експансію високих технологій із розвинених країн, які мають такі технології. Механізм дії цієї моделі пов'язаний з необхідністю створення транснаціональних структур. За цією моделлю відбувається експансія іноземного капіталу у вигляді надходження високих технологій. Це надає країні певні економічні переваги у напрямі підтримки і розвитку точок зростання — галузей і виробництв, які є перспективними, мають людський капітал та науковий потенціал, але одночасно призводить до залежності країни від іноземних інвесторів, відтоку більшої частини прибутків у країну базування високих технологій [9].

Тому доцільніше використовувати для стратегії розвитку інтактильної економіки машинобудівних підприємств саме другу модель, якої дотримуються на даний час Японія та Китай.

Відповідно для розвитку даної моделі необхідно такі механізми реалізації:

- провідна роль в реалізації моделі повинна належати НАН України, який повинен сконцентрувати увагу всіх НДІ для розвитку інновацій;
- вирішення кадрової проблеми за рахунок інтелектуально розвиненої молоді країни та за рахунок повернення спеціалістів із-за кордону;
- формування нових заходів захисту інтелектуальної власності;
- розвиток венчурних інвестицій за рахунок бюджетних та приватних коштів;
- пільгове кредитування малого науково-технічного бізнесу;
- наполегливий розвиток співробітництва вітчизняних ВНЗ з ВНЗ провідних держав світу, обмін знаннями, технологіями, навчання студентів закордоном;
- збільшення обсягів фінансування науково-технічної діяльності;

3. Капіталізація нематеріальних активів та включення до вартості підприємства ціни бренду та інших невідчутних активів.

Різні методики яскраво демонструють значення бренду у господарській діяльності підприємства і дозволяють визначити роль бренду як фінансового активу компанії. Бренд виступає нематеріальним активом компанії, який має споживчу, інформаційну та фінансову складову. Фінансова складова може відображатись у бухгалтерському обліку, відображатись у ціні акцій компанії та її ринковій вартості разом з інформаційною складовою.

Включення бренду до вартості нематеріальних активів дозволяє майже необмежено збільшувати балан-

сову вартість підприємств. Зростання вартості активів дасть змогу здійснювати додаткову емісію акцій пропорційно величині новостворених активів, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості компанії та розширювало можливості щодо їх інноваційного розвитку.

Основними інструментами капіталізації нематеріальних активів є:

— включення в статутні капітали господарюючих суб'єктів з подальшою емісією під їх вартість акцій;

— відображення їх вартості в складі майна підприємств у бухгалтерських балансах у формі нематеріальних активів;

— оцінка вартості нематеріальних активів з метою комерціалізації, бухгалтерського обліку, залучення в господарський оборот тощо. Така оцінка проводиться з використанням загальних принципів, методів оцінки бізнесу в рамках доходного, витратного та порівняльного підходів і дозволяє збільшити їх капіталізацію;

— комерціалізація нематеріальних активів та об'єктів інтелектуальної промислової власності (ОІПВ) в її специфічних формах (патентування, ліцензування), що забезпечує здобуття економічного ефекту і забезпечує охорону та захист певних комерційних інтересів підприємства. Розрізняють два основні способи комерціалізації ОІПВ:

- 1) використання їх у виробництві товарів і послуг;
- 2) передача права на ОІПВ.

У першому випадку підприємство має перспективи щодо отримання найбільшого прибутку, у той же час він пов'язаний із втратами на доопрацювання ОІПВ, розроблення технологій, впровадження у виробничу діяльність. Передача права на ОІПВ може відбуватися за ліцензійним, лізинговим договором чи договором франшизи. Практика показує, що економічно ефективнішим є залучення в оборот нематеріальних активів шляхом формування системи стратегічного управління ними.

4. Масштабне навчання, перекваліфікація, створення нових робочих місць для роботи на підприємствах нового покоління, які створюють інноваційну продукцію. Стрімкий розвиток інтелектуального потенціалу.

У сучасній інтактильній економіці однією з головною проблемою є недостатньо врахований інтелектуальний потенціал підприємств галузей народного господарства країни. Відсутність достатнього попиту на інтелектуальний капітал вже призвело до розпаду багатьох наукових і виробничих колективів, деградації виробничих процесів на машинобудівних підприємствах, масового відтоку талановитих фахівців за кордон.

Економічний розвиток України, всупереч наявному могутньому інтелектуальному потенціалу, виявляє ознаки сировинного, трудомісткого та енергоємного характеру [1—3].

Основними характеристиками інтелектуального потенціалу країни:

— 75 місце за індексом розвитку людського потенціалу (Україна знаходиться в першій половині країн світу);

— рівень освіченості українців перевищує середній індекс країн Східної Європи і США;

— за останні 3 роки кількість виконавців наукових та науково-технічних робіт зменшилась на 2,4 %;

— за сукупністю близьких за змістом показників України сьогодні більш, ніж у 5 разів відстає від середньо-освітового рівня підтримки економіки знань;

— власники приватного капіталу ухиляються від інвестування у знання (для прикладу, участь приватного капіталу у фінансуванні НДіДКР в країнах ЄС досягає 55 %, а у США — 67).

Як вже зазначалось основними механізмами підвищення інтелектуального потенціалу є:

— розвиток співробітництва вітчизняних ВНЗ з ВНЗ провідних держав світу,

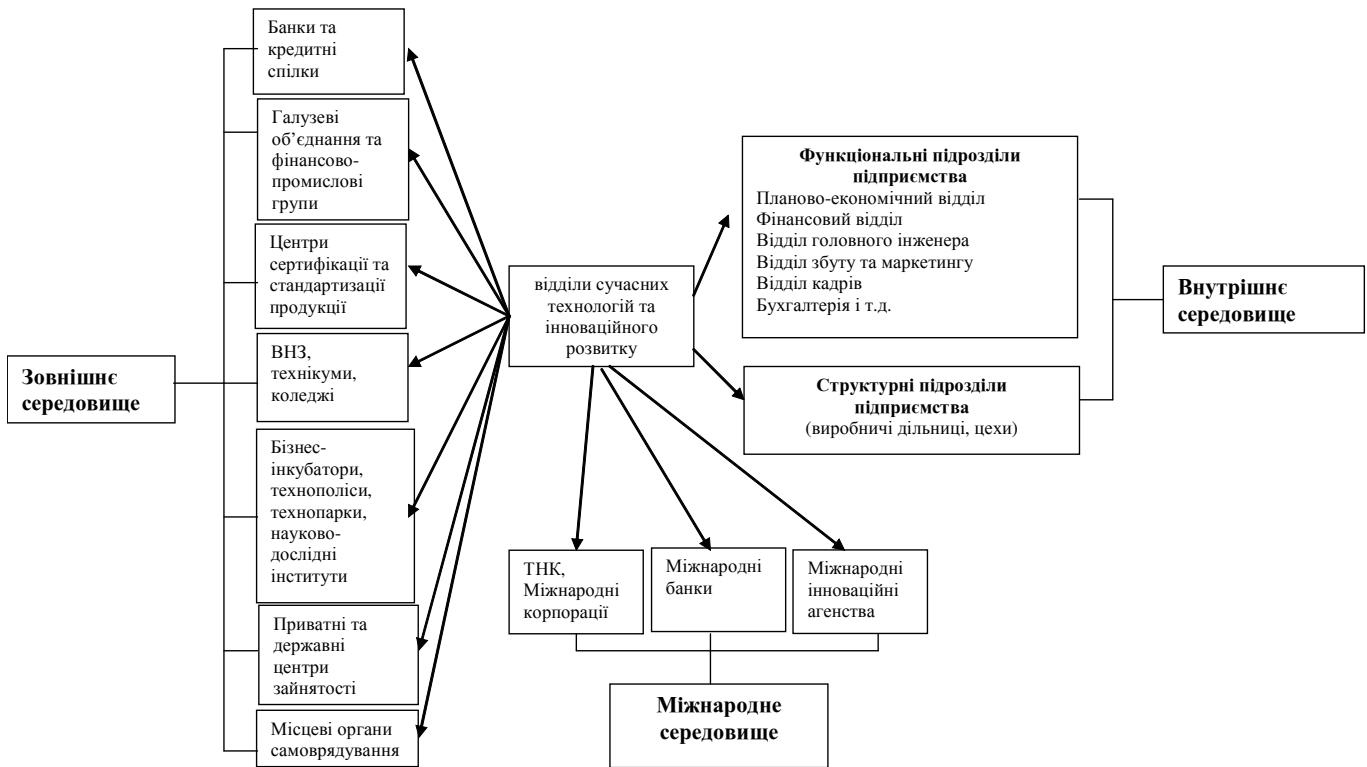

Рис. 1. Механізм взаємодії відділу сучасних технологій та інноваційного розвитку з внутрішнім, зовнішнім та міжнародним середовищем

- вирішення кадрової проблеми за рахунок інтелектуально розвиненої молоді країни;
- навчання студентів за кордоном;
- залучення провідних фахівців із за кордону;
- створення спільних ВНЗ та наукових лабораторій.

5) створення системоутворюючої взаємодії машинобудівних підприємств, інноваційної інфраструктури, наукових інститутів, навчальних закладів для освоєння залучених інтелектуальних (нематеріальних активів) та створення власних.

Для взаємодії машинобудівних підприємств з інноваційною структурою, навчальними закладами, промисловими лабораторіями, науково-дослідними інститутами на кожному машинобудівному підприємстві доцільно створити відділ сучасних технологій та інноваційного розвитку [5, 6].

Основними завданнями відділу сучасних технологій та інноваційного розвитку є:

1. Формування пропозицій щодо:
 - створення нових, радикально модифікованих існуючих виробів на основі прогнозованого попиту;
 - створення технологій підприємства виробничого, адміністративного чи комерційного характеру, що суттєво поліпшують структуру та якість виробництва;
 - нових можливих фінансових інструментів, які можуть бути використані для покращення виробничо-господарської діяльності;
 - удосконалення системи управління персоналом та кадровою політикою підприємства;
 - створення нових виробів на основі патентів іноземних фірм або спільної участі у розробці відповідних технологій;
 - співробітництва з інститутами інноваційного ринку: технополісами, технопарками, венчурними фірмами, бізнес — інкубаторами;
 - підвищення кваліфікації існуючого інженерно-технічного персоналу та робітників зайнятих у НД та ДКР та експериментальному цеху.
2. Організація роботи та комплексний аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства:
 - аналіз вітчизняного та зарубіжного ринку інновацій;

- розрахунок ефективності впровадження відповідної інноваційної продукції;
- координація НД та ДКР;
- використання нових методів, інструментів, важелів регулювання інноваційної діяльності виявлених при співпраці зі суб'єктами зовнішнього середовища (банки, технополіси та НДІ, ВНЗ, приватні та державні центри зайнятості).

3. Розробка комплексних цільових програм з:
 - формування продуктивних та технологічних інновацій;
 - вдосконалення виробничого процесу;
 - кадрової політики та розвитку колективу (частково);
 - інвестиційної діяльності та покращення фінансового стану (частково);
 - впровадження технологій 5 та 6 технологічних укладів;
 - репрофілювання, реорганізації, злиття, поглинання;
 - модернізації та концентрації виробничих потужностей.

Функції відділу сучасних технологій та інноваційного розвитку:

1. Пропозиції з удосконалення розрахунків, формування нових фінансових інструментів, методів.
2. Виявлення на ринку інноваційних послуг (як на внутрішньому так і на міжнародному) нових виробів, технологій, приладів, устаткування.
3. Пропозиції щодо спільних проектів з інститутами інноваційного розвитку (технополісами, венчурними фірмами, бізнес інкубаторами).
4. Виявлення сучасних стандартів й нових методів підвищення якості продукції.
5. Формування пропозицій до органів місцевого самоврядування та державних органів (міністерств та відомств) щодо державної підтримки й фінансування.
6. Створення резерву для заміщення робітників; розробка нових методів добору персоналу, збереження існуючого та підтримка інтелектуального розвитку інженерно-технічного персоналу. Взаємодія з ВНЗ та

виявлення талановитої, обдарованої молоді, підвищення кваліфікації шляхом партнерства з існуючими підприємствами та навчання у промислово розвинутих країнах.

7. Формування пропозицій та розробка комплексних цільових програм, подання їх на розгляд раді директорів.

8. Підрахунок ефекту від упровадження нових механізмів інноваційного розвитку виробничо-господарської діяльності.

Основними джерелами фінансування заходів щодо реалізації концепції розвитку інтактильної економіки:

— зовнішні джерела: державні інвестиційні ресурси, ресурси фінансово-кредитної сфери (банківське кредитування, кошти інвестиційних компаній), кошти спільного інвестування — створення спільних фондів інноваційних підприємств, підприємств відповідної галузі та технополісів або технопарків);

— міжнародні джерела: кошти транснаціональних компаній, міжнародних корпорацій, міжнародних інвестиційних та інноваційних компаній; кошти різних міжнародних компаній соціального розвитку та підтримки;

— внутрішні кошти підприємств: чистий прибуток підприємства та кошти амортизаційного фонду підприємства; кошти залученні за рахунок включення нематеріальних активів та бренду до статутного капіталу;

— кошти населення. Залучення коштів населення під відповідний відсоток для розвитку інновацій машинобудівних підприємств (кредит наданий машинобудівним підприємствам його працівниками та відповідними верстами населення).

Концепція розвитку інтелектуальної економіки машинобудівних підприємств наведена в таблиці 1.

Основні результати концепції, які можна досягти:

— створення конкурентоспроможних підприємств та високотехнологічних галузей 5 та 6 технологічного укладів з рівнем експорту, який значно перевищує рівень імпорتنних товарів

— створення чіткої системи взаємодії всіх інститутів новацій та машинобудівних підприємств;

— розвиток інтелектуального підприємства та створення підприємств 5 та 6 технологічних укладів;

— включення бренду до вартості нематеріальних активів дозволяє майже необмежено збільшувати балансову вартість підприємств;

— зростання вартості активів дасть змогу здійснювати додаткову емісію акцій пропорційно величині новостворених активів, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості компаній та розширювало можливості щодо їх інноваційного розвитку;

— експансія високих технологій із розвинених держав.

ВИСНОВКИ

Проблеми, з якими зіткнулася національна економіка, зумовлюють необхідність систематизації знань про можливі способи еволюційної трансформації економічної, технологічної та інституційної систем. Для вступу в ряди передових країн, Україна повинна в короткий термін здійснити перехід до інтактильної економіки, створити й реалізувати в реальному секторі економіки перехід до нових технологічних укладів. Необхідно вийти на міжнародні ринки з інтелектуальними базами даних, експертними системами, мікроелектронікою, нанотехнологіями та іншими наукомісткими технологіями.

Відповідно для цього необхідно сформулювати стратегічну концепцію розвитку інтактильної економіки машинобудівних підприємств, спрямовану на технологічний прорив та створення суспільства 5—7 технологічних укладів.

Література:

1. Крайнев П.П. Інтелектуальна економіка: управління промисловою власністю: монографія /

П.П. Крайнев. — К.: Концерн "Вид. дім "Ін Юре", 2004. — 234 с.

2. Пестова О.А. Інституційні чинники інноваційної орієнтації економіки / О.А. Пестова // Всеукраїнський науково-виробничий журнал "Сталий розвиток економіки". — 2012. — № 1. — С. 194—197.

3. Федулова Л.І. Проблеми формування інституційного середовища інноваційних систем регіонів України / Л.І. Федулова // Збірник наукових праць "Економічний вісник університету" ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди". — 2012. — № 18.

4. Гребешкова О.М. Базові положення стратегічного управління нематеріальними активами підприємства / О.М. Гребешкова, О.В. Мельник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2008. — № 6. — Т. 2 (122). — С. 132—135.

5. Жарінова А. Інтелектуальна власність як фундамент інноваційного розвитку економіки України / Алла Жарінова // Інтелектуальна власність. — 2009. — № 4. — С. 22—26.

6. Шовкун І. Інституційна модель наукової системи України в трансформаційній економіці // Економіка України. — 2004. — № 11. — С. 69—76.

7. Денісенко М., Гречан А. Теоретичні основи структурно-інноваційної моделі економічного зростання // Вісник ТАНГ. — 2005. — № 1.

8. Васюк Н.В. Особливості організаційної структури машинобудівного комплексу / Н.В. Васюк // Управління розвитком. — 2012. — № 7 (128). — С. 13—14.

9. Крехівський О.В., Саліхова О.Б. Сучасні національні інноваційні стратегії: методологія і практика розробки: наук. доп. — К.: Фенікс, 2009. — 56 с.

References:

1. Kraynev, P.P. (2004), *Intelektual'na ekonomika: upravlinnia promyslovoiu vlasnistiu* [Knowledge economy: managing industrial property], Kontsern "Vyd. dim "In Yure", Kyiv, Ukraine.

2. Pestova, O.A. (2012), "Institutional factors of innovation oriented economy", *Vseukrains'kyj naukovo — vyrobnychyj zhurnal "Stalyj rozvytok ekonomiky"*, vol. 1, pp. 194—197.

3. Fedulova, L.I. (2012), "Problems of institutional frameworks of regional innovation Ukraine", *Zbirnyk naukovykh prats "Ekonomichnyj visnyk univertsytetu"* [Collection of scientific works "Economic Herald of the University"], SHEE "Pereyaslav-Khmel'nytsky State Pedagogical University named Gregory Skovoroda, Pereyaslav-Khmel'nytsky, Ukraine, pp. 25—32.

4. Grebeshkova, O.M. and Melnik, O.V. (2008), "The basic provisions of the strategic management of the company intangible assets, *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho univertsytetu*". *Ekonomichni nauky*, vol. 6, no. 2(122), pp. 132—135.

5. Zharinova, A. (2009), "Intellectual property as a Foundation for innovative development of economy of Ukraine", *Intellectual property*, vol. 4, pp. 22—26.

6. Shovkun I. (2004), "Institutional research model of Ukraine in economy", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 11, pp. 69—76.

7. Grechan, A. and Denisenko, M. (2005), "Theoretical fundamentals of structural-innovation model of economic growth", *Journal TANG*, vol. 1, pp.36—38.

8. Vasyuk, N.V. (2012), "Features of the organizational structure of the machine-building", *Development management*, vol. 7(128), pp. 13—14.

9. Krehivskyy, O.V. and Salikhova, O.B. (2009), *Suchasni natsional'ni innovatsijni stratehii: metodolohiia i praktyka rozrobky* [Modern national innovation strategies: methodology and practice development], Feniks, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2013 р.